

FACTORS RELATED TO BULLYING IN DISADVANTAGED ADOLESCENTS*

*Panisara Panmune, B.N.S.***, Patcharin Nintachan, Ph.D.***, Sopin Sangon, Ph.D.*****

Abstract

Objective: This descriptive correlational research aimed to investigate the relationships between resilience, relationship with friends, and perceived social support with bullying in disadvantaged adolescents.

Methods: The participants consisted of 234 secondary school students who studied grades 7-12 in the academic year 2021 from a school for disadvantaged adolescents in the Eastern Region of Thailand. The research instruments included a demographic data questionnaire, a Resilience Inventory, a relationship with friends questionnaire, and a Multi-dimensional Scale of Perceived Social Support. Descriptive statistics and Spearman rank correlation coefficient were used for data analysis.

Results: The findings revealed that resilience was negatively related to bullying others ($r = -.313, p = .000$) and being bullied ($r = -.239, p = .000$). Furthermore, relationship with friends was negatively related to bullying others ($r = -.173, p = .008$), but not related to being bullied. Finally, perceived social support was negatively related to bullying others ($r = -.226, p = .000$) and being bullied ($r = -.299, p = .000$).

Conclusion: Results from this study could be applied to inform future studies aiming to prevent and intervene in bullying behavior among disadvantaged adolescents.

Keywords: resilience, relationship with friends, perceived social support, disadvantage adolescents, bullying

*Thesis, Master of Nursing Science Program in Psychiatric and Mental Health Nursing, Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital, Mahidol University

**Student, Master of Nursing Science Program in Psychiatric and Mental Health Nursing, Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital, Mahidol University

***Corresponding author: Associate Professor, Ramathibodi School of Nursing, Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital, Mahidol University, e-mail: patcharin.nin@mahidol.edu

****Assistant Professor, Ramathibodi School of Nursing, Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital, Mahidol University

Received: 20 March 2024, Revised: 29 May 2024, Accepted: 5 June 2024

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมรังแกกันในวัยรุ่นด้อยโอกาส*

ปานิสร่า ปานมณี, พย.บ. **, พัทรินทร์ นินทจันทร์, Ph.D. ***, โสภณ แสงอ่อน, Ph.D. ****

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ : การวิจัยแบบบรรยายความสัมพันธ์ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิต สัมพันธภาพกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมรังแกกันในวัยรุ่นด้อยโอกาส

วิธีการศึกษา : กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนจำนวน 234 คน ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2564 ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ของโรงเรียนสำหรับเด็กด้อยโอกาสแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบประเมินพฤติกรรมรังแกกัน แบบประเมินความแข็งแกร่งในชีวิต แบบประเมินสัมพันธภาพกับเพื่อน และแบบประเมินความรู้สึกหลากหลายมิติเกี่ยวกับความช่วยเหลือทางสังคม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยายและสถิติสหสัมพันธ์ของสเปียร์แมน

ผลการศึกษา : ผลการศึกษาพบว่า ความแข็งแกร่งในชีวิต มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่น ($r = -.313, p = .000$) และพฤติกรรมการถูกรังแก ($r = -.239, p = .000$) สัมพันธภาพกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่น ($r = -.173, p = .008$) แต่ไม่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการถูกรังแก การรับรู้การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่น ($r = -.226, p = .000$) และพฤติกรรมการถูกรังแก ($r = -.299, p = .000$)

สรุป : ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาเพื่อป้องกันและจัดการกับพฤติกรรมรังแกกันในวัยรุ่นด้อยโอกาสต่อไป

คำสำคัญ : ความแข็งแกร่งในชีวิต, สัมพันธภาพกับเพื่อน, การรับรู้การสนับสนุนทางสังคม, วัยรุ่นด้อยโอกาส, พฤติกรรมรังแกกัน

*วิทยานิพนธ์ พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

**นักศึกษา หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

***ผู้ประสานงานบทความ: รองศาสตราจารย์ โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, e-mail: patcharin.nin@mahidol.edu

****ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

วันที่รับ: 20 มีนาคม 2567, วันที่แก้ไข: 29 พฤษภาคม 2567, วันที่ตอบรับ: 5 มิถุนายน 2567

ความสำคัญของปัญหา

วัยรุ่นด้อยโอกาส เป็นผู้ที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก มีชีวิตความเป็นอยู่ด้อยกว่าวัยรุ่นทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2564ข) เนื่องจากวัยรุ่นด้อยโอกาสต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ อาทิ การถูกทอดทิ้ง หรือการถูกกีดกันออกจากโอกาสทางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา (Auerswald, Piatt, & Mirzazadeh, 2017) จึงเป็นกลุ่มที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และพึ่งพาตนเองได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2564ข) องค์การอนามัยโลกระบุว่า วัยรุ่นด้อยโอกาสเผชิญกับความไม่เท่าเทียมกันในหลาย ๆ ด้านเมื่อเทียบกับวัยรุ่นทั่วไป (World Health Organization, 2019) สำหรับประเทศไทย สถิติ ปีพ.ศ. 2564 ของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2564ก) พบว่ามีเด็กและวัยรุ่นด้อยโอกาสที่อยู่ในระบบการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 3,490,812 คน โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2564ข) ได้มีการจำแนกเด็กด้อยโอกาสออกเป็น 10 ประเภท ได้แก่ 1) เด็กถูกบังคับให้ขายแรงงาน 2) เด็กเร่ร่อน 3) เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศ 4) เด็กที่ถูกทอดทิ้ง/กำพร้า 5) เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ 6) เด็กยากจน 7) เด็กในชนกลุ่มน้อย 8) เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด 9) เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ หรือ โรคติดต่อร้ายแรงที่สังคมรังเกียจ และ 10) เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

จากสถานการณ์ที่วัยรุ่นด้อยโอกาสเผชิญส่งผลกระทบต่อวัยรุ่นด้อยโอกาสทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า วัยรุ่นด้อยโอกาสมักจะขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และจิตใจอย่างเหมาะสม มีปัญหาด้านการปรับตัว การดำเนินชีวิต (Department of Mental Health, 2001) วัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีฐานะยากจน มีปัญหาด้านอารมณ์และพฤติกรรมโดยเฉลี่ยมากกว่าวัยรุ่นทั่วไป (Chowdry & McBride, 2017) ซึ่งปัญหาด้านอารมณ์และพฤติกรรมที่พบในวัยรุ่นด้อยโอกาส ได้แก่ ปัญหาอ่อนล้าทางจิตใจง่าย อารมณ์เสียบ่อย ไม่สามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้ มีพฤติกรรมลักขโมย มีความคิดลึกลับหลวม รู้สึกเศร้าสร้อย ไม่สามารถจดจ่อได้ หงุดหงิด มีการกระทำ ความผิด และฝ่าฝืน (Nandini & Jayan, 2016) ปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง (Bassett et al., 2020) และปัญหาพฤติกรรมรังแกกัน (อรัญญา อินสอน และคณะ, 2564; Bhui et al., 2017; Bianchi et al., 2021; Cluver, Bowes, & Gardner, 2010; Donnon, 2010; Gloppen et al., 2018; Ireland, 2005; Melander, Hartshorn, & Whitbeck, 2013; Pottie et al., 2015; Serdari et al., 2018; Strohmeier, Kärnä, & Salmivalli, 2011; Viljoen, O'Neill, & Sidhu, 2005)

พฤติกรรมรังแกกัน เป็นพฤติกรรมที่กระทำด้วยเจตนาทำให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำๆ ต่อเนื่องเป็นเวลานาน พฤติกรรมรังแกกันอาจแบ่งออกเป็น 2 สถานะคือ พฤติกรรมรังแกผู้อื่น และ

พฤติกรรมกรรมการถูกรังแก (Marsh et al., 2011; Parada, 2000) ในประเทศไทย มีการศึกษาความชุกของพฤติกรรมรังแกกันในวัยรุ่นทั่วไป ที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยม พบว่ามีความชุกร้อยละ 21 (Ekasawin & Phothisut, 2017)

พฤติกรรมรังแกกันที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อวัยรุ่นด้วยโอกาสหลากหลายประการ ในวัยรุ่นด้วยโอกาสชนกลุ่มน้อย พฤติกรรมรังแกกันมีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นของปัญหาสุขภาพจิต (Gloppen et al., 2018) ในวัยรุ่นด้วยโอกาสกลุ่มผู้กระทำความผิดทางกฎหมาย กลุ่มผู้ถูกรังแกมีภาวะบีบคั้นด้านจิตใจและพฤติกรรมฆ่าตัวตายในอัตราที่สูงกว่าวัยรุ่นกลุ่มที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรังแกกัน นอกจากนี้ในกลุ่มที่มีพฤติกรรมรังแกผู้อื่น มีแนวโน้มในการมีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มมิจฉาชีพ มากกว่ากลุ่มผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรังแกกัน (Viljoen, O'Neill, & Sidhu, 2005) การศึกษาพบว่าวัยรุ่นด้วยโอกาสกลุ่มผู้กระทำความผิดทางกฎหมายและมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นหรือถูกรังแกมักประสบปัญหาอาการทางกายที่มีผลจากจิตใจ ภาวะซึมเศร้าอย่างรุนแรง ภาวะวิตกกังวล อาการนอนไม่หลับสูง เมื่อเทียบกับกลุ่มที่มีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นเพียงอย่างเดียวและกลุ่มที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรังแกกัน (Ireland, 2005) และการถูกรังแก ยังมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับโรคซึมเศร้าและการฆ่าตัวตายในวัยรุ่นด้วยโอกาสที่ติดเชื้อ HIV (Ashaba et al., 2018) จากผลกระทบของพฤติกรรมรังแกกันนี้ การเข้าใจถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรังแกกันในกลุ่มวัยรุ่นด้วยโอกาสมี

ความสำคัญอย่างยิ่ง

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรังแกกันในวัยรุ่นด้วยโอกาสมีทั้งปัจจัยเชิงความสัมพันธ์ ปัจจัยเชิงทำนาย และปัจจัยที่ยังมีผลการศึกษาที่ไม่แน่นอน โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทางลบ ได้แก่ ความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน มีการศึกษาในวัยรุ่นด้วยโอกาสในประเทศไทยพบว่า ความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมกรรมการถูกรังแก (อรัญญา อินสอน และคณะ, 2564) การศึกษาในวัยรุ่นด้วยโอกาสกลุ่มที่มีรายได้ต่ำในประเทศอิตาลีพบว่า มิตรภาพระหว่างเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่นและการถูกผู้อื่นรังแก (Bianchi et al., 2021) และความแข็งแกร่งในชีวิต โดยพบว่ากลุ่มวัยรุ่นด้วยโอกาสชั้นมัธยมศึกษาในประเทศแคนาดา ที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำจะมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นและถูกรังแกสูง (Donnon, 2010) ในกลุ่มวัยรุ่นด้วยโอกาส ประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า ความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมและทุกองค์ประกอบของความแข็งแกร่งในชีวิต มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่นและพฤติกรรมกรรมการถูกรังแก (อรัญญา อินสอน และคณะ, 2564)

ส่วนการศึกษาเชิงทำนาย มีการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นกำพร้า วัยรุ่นที่ติดเชื้อเอดส์ และวัยรุ่นข้างถนน เขตพื้นที่ที่มีความยากจนสูงในประเทศแอฟริกาใต้ ผลการศึกษาพบว่า การตกเป็นเหยื่อของการถูกล่วงละเมิดทางร่างกายหรือการล่วงละเมิดทางเพศที่บ้าน การอาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรง อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีความ

รุนแรง การเป็นวัยรุ่นไร้บ้าน และการประสบกับเหตุการณ์การถูกตีตราที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์ มีอิทธิพลทางบวกต่อการถูกรังแก (Cluver, Bowes, & Gardner, 2010) จากการศึกษาในวัยรุ่นชนพื้นเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดาพบว่า เมื่อวัยรุ่นมีระดับความโกรธ และการรับรู้ต่อการเลือกปฏิบัติมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมรังแกกัน (Melander, Hartshorn, & Whitbeck, 2013) สำหรับปัจจัยที่ยังมีผลการศึกษาที่ไม่ชัดเจน ได้แก่ 1) เพศ (Donnon, 2010; Melander, Hartshorn, & Whitbeck, 2013; Serdari et al., 2018) 2) ระดับชั้นเรียน (Donnon, 2010; Serdari et al., 2018) 3) อายุ (Ireland, 2005; Melander, Hartshorn, & Whitbeck, 2013; Serdari et al., 2018) การสนับสนุนจากสังคม (Cluver, Bowes, & Gardner, 2010; Melander, Hartshorn, & Whitbeck, 2013)

พฤติกรรมรังแกกันเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และจากสถานการณ์และความเป็นอยู่ที่วัยรุ่นต้องเผชิญ ทำให้วัยรุ่นต้องเผชิญเป็นวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงในการเกิดปัญหาพฤติกรรมรังแกกัน (Hong, Peguero, & Espelage, 2018) โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย จากการสำรวจในปีการศึกษา 2564 พบว่าในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียง มีจำนวนนักเรียนด้อยโอกาส เป็นจำนวน 133,400 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) จากการสำรวจในวัยรุ่นทั่วประเทศ พบสัดส่วนของการเกิดพฤติกรรมรังแกกันในวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงถึงร้อยละ 15.77 (สมบัติ ตาปัญญา, 2549) โดยเมื่อพิจารณาจากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นจะ

พบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ที่ไม่ชัดเจน กับพฤติกรรมรังแกกัน (Cluver, Bowes, & Gardner, 2010; Melander, Hartshorn, & Whitbeck, 2013) นอกจากนี้ยังมีตัวแปรที่มีการศึกษาในบริบทของสังคมไทยอยู่อย่างจำกัด ได้แก่ ความแข็งแกร่งในชีวิต และสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน ที่มีการศึกษาในประเทศไทยเพียง 1 การศึกษา (อริญญา อินสอน และคณะ, 2564) การทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมรังแกกันจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนป้องกันและดูแลพฤติกรรมรังแกกันในวัยรุ่นด้อยโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิต สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมรังแกกันในวัยรุ่นด้อยโอกาส

สมมติฐานของการวิจัย

1. ความแข็งแกร่งในชีวิต สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมรังแกผู้อื่นในวัยรุ่นด้อยโอกาส
2. ความแข็งแกร่งในชีวิต สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมถูกรังแกในวัยรุ่นด้อยโอกาส

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มาจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมรังแกกัน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรังแกกันในวัยรุ่นนอัยโอกาสทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

พฤติกรรมรังแกกัน หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลหนึ่งหรือมากกว่าที่กระทำด้วยเจตนาทำให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำๆต่อเนื่องเป็นเวลานาน (Marsh et al., 2011; Parada, 2000) มีลักษณะเป็นพฤติกรรมรังแกกันทางร่างกาย พฤติกรรมรังแกกันทางวาจา และพฤติกรรมรังแกกันทางสังคม พฤติกรรมรังแกกัน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) พฤติกรรมรังแกผู้อื่น และ 2) พฤติกรรมการถูกรังแก (Parada, 2000)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า พฤติกรรมรังแกกันในวัยรุ่นนอัยโอกาสมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ซึ่งปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรังแกกันในวัยรุ่นนอัยโอกาสในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

ความแข็งแกร่งในชีวิต (Resilience) เป็นความสามารถหรือศักยภาพของบุคคลในการยืนหยัดอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ท่ามกลางภาวะการณ์เลวร้ายหรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดในชีวิต พร้อมทั้งสามารถที่จะฟื้นตัว และนำพาชีวิตของตนให้ผ่านพ้น จากการได้รับผลกระทบที่เกิดจากสถานการณ์นั้นได้ในเวลารวดเร็ว อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ "I have (ฉันมี...) " คือแหล่ง

สนับสนุนภายนอกของบุคคล, "I am (ฉันเป็นคน)...)" เป็นความเข้มแข็งภายในของบุคคล และ "I can (ฉันสามารถที่จะ...)" เป็นปัจจัยด้านทักษะในการจัดการกับปัญหาและสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล (พัชรินทร์ นินทจันทร์, 2558; Grotberg, 1995)

ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่น ในวงจรพฤติกรรมรังแกกัน ผู้ที่รังแกผู้อื่น จะเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าผู้ที่ถูกรังแก แต่ถ้าหากวัยรุ่นนอัยโอกาสมีแหล่งสนับสนุนที่คอยบอก สอน หรือชักชวน ถึงขอบเขตและข้อจำกัดต่างๆที่ชัดเจนในการทำสิ่งต่างๆ เพื่อที่จะได้ไม่ทำในสิ่งที่อาจนำปัญหาและความยุ่งยากมาสู่ตนเอง (I have...) เห็นคุณค่าในตัวเองและในตัวเอง (I am ...) และสามารถเลือกใช้ทักษะที่เหมาะสมในการจัดการปัญหาต่างๆ (I can...) จะส่งเสริมให้วัยรุ่นมีความแข็งแกร่งในชีวิตและมีแนวโน้มที่จะไม่ทำพฤติกรรมรุนแรงต่อผู้อื่น ช่วยให้ผู้วัยรุ่นปรับตัวเข้าหาผู้อื่นด้วยวิธีการที่เหมาะสม และหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญห และแนวโน้มที่จะเอาชนะสถานการณ์ที่ยากลำบากได้ (พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน, และ ทศนา ทวีคุณ, 2558; Gordon, 2022) การศึกษาในวัยรุ่นนอัยโอกาสพบว่า ความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมและทุกองค์ประกอบของความแข็งแกร่งในชีวิต (I have, I am, และ I can) มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่น (อรัญญา อินสอน และคณะ, 2564) วัยรุ่นนอัยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำ จะมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นสูง (Donnon, 2010)

ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งใน

ชีวิตกับพฤติกรรมการณ์การถูกรังแก วัยรุ่นคือโอกาสที่มีทักษะในการจัดการกับปัญหาและสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (I can...) มีความมั่นใจ (I am ...) และได้รับการสนับสนุนที่ดีจากคนรอบข้าง (I have...) มีโอกาสที่จะสามารถหาทางออกของปัญหา ไม่เป็นเป้าหมายของการถูกรังแก หรือหลีกเลี่ยงการถูกรังแกได้ ในขณะที่การขาดความมั่นใจในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพิ่มความเสี่ยงที่จะถูกรังแก (Juvonen & Graham, 2014) จากการศึกษาในวัยรุ่นคือโอกาสพบว่าความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมและทุกองค์ประกอบของความแข็งแกร่งในชีวิต (I have, I am, และ I can) มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการณ์การถูกรังแก (อริญญา อินสอน และคณะ, 2564) การศึกษาของ Donnon (2010) พบว่าวัยรุ่นคือโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำจะมีพฤติกรรมการณ์การถูกรังแกสูง สัมพันธภาพกับเพื่อน (Relationship with friends) เป็นพฤติกรรมการณ์การที่แสดงกับเพื่อน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีองค์ประกอบได้แก่ การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ การรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน การรู้จักการให้และการรับ การสนใจในความรู้สึกของเพื่อน การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนการรู้จักเคารพในสิทธิของผู้อื่น (จริยกุล ศรีสุวรรณ, 2542)

ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพกับเพื่อนกับพฤติกรรมการณ์การถูกรังแกผู้อื่น การที่วัยรุ่นมีพฤติกรรมการณ์การถูกรังแกผู้อื่นนั้น มีเหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือ ต้องการแสดงให้เห็นถึงอำนาจและต้องการเป็นที่นิยม (Shetgiri, 2013) การศึกษาแบบ

Mixed Method ในวัยรุ่นทั่วไปที่มีพฤติกรรมการณ์การถูกรังแกผู้อื่น พบว่า การมีส่วนร่วมในความรุนแรงช่วยให้เพื่อนนักเรียนคนอื่นๆ มองว่าตนเองนั้น 'แกร่ง' และ 'เท' ซึ่งเป็นภาพที่วัยรุ่นต้องการถ่ายทอด (Kulig, Hall, & Kalischuk, 2008) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าอำนาจที่ไม่สมดุล (Power Dynamic) มีอิทธิพลอย่างมากต่อปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อน พฤติกรรมการณ์การของกลุ่มเพื่อนในชั้นเรียนส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมการณ์การถูกรังแกกันและทำให้พฤติกรรมการณ์การถูกรังแกกันยังคงอยู่ (Espelage & Swearer, 2009) การมีสัมพันธภาพอันดีต่อกันกับกลุ่มเพื่อน อาจช่วยให้วัยรุ่นคือโอกาสรู้สึกมั่นใจและไม่ต้องการความสำเร็จหรือความสนใจผ่านการรังแกผู้อื่น ลดความเสี่ยงที่วัยรุ่นจะรังแกผู้อื่น จากการศึกษาพบว่า หากวัยรุ่นคือโอกาสมีสัมพันธภาพกับเพื่อน และการยอมรับจากเพื่อนสูง จะมีโอกาสที่วัยรุ่นจะมีพฤติกรรมการณ์การถูกรังแกผู้อื่นต่ำ (Bianchi et al., 2021)

ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพกับเพื่อนกับพฤติกรรมการณ์การถูกรังแก สัมพันธภาพกับเพื่อน มีส่วนเอื้อในการรับมือกับปัญหาของวัยรุ่น (Hodges, Malone, & Perry, 1997) สถานะของสัมพันธภาพกับเพื่อน อาจเป็นปัจจัยที่คาดการณ์ถึงความเสี่ยงในการถูกรังแกในวัยรุ่นคือโอกาสได้ มีการศึกษาที่สำรวจถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานะในกลุ่มสังคมและบทบาทของพฤติกรรมการณ์การถูกรังแกกันในวัยรุ่น ผลการศึกษาระบุว่า วัยรุ่นที่ถูกรังแกมักจะเป็นกลุ่มที่ถูกปฏิเสธหรือถูกแกล้งจากเพื่อนมากที่สุด (Salmivalli et al., 1996) การถูกปฏิเสธจากเพื่อน ช่วยอธิบายถึงความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นในการตกเป็นผู้ถูกรังแกของวัยรุ่นชนกลุ่มน้อย

ผู้อพยพ (Strohmeier, Kärnä, & Salmivalli, 2011) มีการศึกษาในวัยรุ่นด้อยโอกาสพบว่า หากวัยรุ่นมีสัมพันธภาพกับเพื่อนดีมีโอกาที่วัยรุ่นจะถูกรังแกต่ำ (Bianchi et al., 2021) และการศึกษาพบว่าการสนับสนุนจากเพื่อน มีอิทธิพลทางลบต่อการถูกรังแกในวัยรุ่นด้อยโอกาส (Cluver, Bowes, & Gardner, 2010)

การรับรู้การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การรับรู้การได้รับความช่วยเหลือของบุคคลอย่างเพียงพอจากแหล่งสนับสนุน 3 แหล่ง ได้แก่ ครอบครัว เพื่อน และจากแหล่งอื่นๆที่มีความหมายต่อบุคคลนั้น (Zimet et al., 1988)

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่น การรับรู้การสนับสนุนทางสังคม มีความหมายรวมทั้ง 1) ‘การรับรู้การสนับสนุน และ 2) ‘การได้รับ’การสนับสนุน (Haber et al., 2007) การที่วัยรุ่นรู้สึกได้รับการยอมรับและถูกรัก อาจช่วยยับยั้งวัยรุ่นจากการมีส่วนร่วมในพฤติกรรมรังแกผู้อื่นได้ แต่หากกลุ่มวัยรุ่นมีความเข้าใจผิดถึงความเหมาะสมในการแสดงพฤติกรรม อาทิเช่น คิดว่าความรุนแรงหรือการรังแกผู้อื่นนั้นเป็นสิ่งที่ได้รับการชื่นชมจากคนอื่น ๆ ก็อาจจะมีผลต่อการแสดงออกถึงพฤติกรรมรังแกผู้อื่น เนื่องจากพฤติกรรมของวัยรุ่นนั้นมักถูกกำหนดโดยบรรทัดฐานของเพื่อนวัยเดียวกัน (Markkanen & Repo, 2016) นอกจากกลุ่มเพื่อนแล้ว การรับรู้ต่อการสนับสนุนจากแหล่งอื่นๆ อาทิเช่น ครู ก็มีความสำคัญกับวัยรุ่น มีการศึกษาพบว่า การจัดการในชั้นเรียนของครู เช่น การดูแลเอาใจใส่นักเรียน การให้ความช่วยเหลือเมื่อ

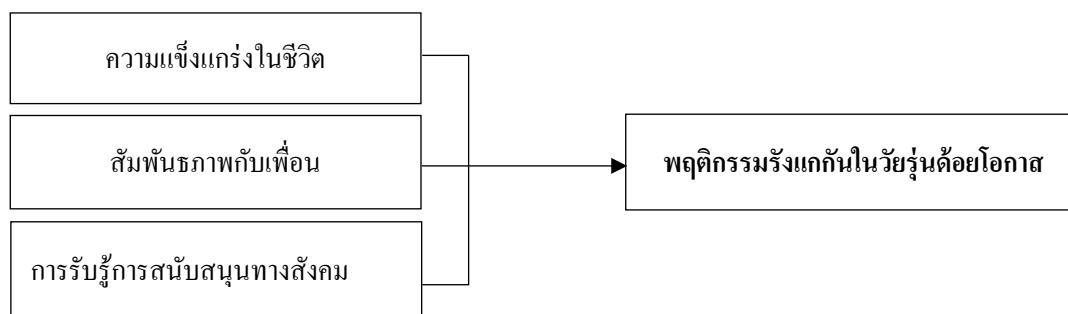
นักเรียนเกิดปัญหา การสอน การติดตาม และการเข้าไปแทรกแซงเมื่อเกิดปัญหา มีความสัมพันธ์ทางลบและสามารถทำนายความชุกของพฤติกรรมรังแกผู้อื่นได้ (Roland & Galloway, 2002) วัยรุ่นที่รับรู้ว่าการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว เพื่อน และจากแหล่งอื่นๆ ที่มีความหมายต่อวัยรุ่นนั้น อาจจะมีการเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากขึ้น ทำให้พวกเขาหลีกเลี่ยงการเลือกทำพฤติกรรมรังแกผู้อื่น ในสถานการณ์ที่อาจนำไปสู่การรังแก

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมถูกรังแก การสนับสนุนจากแหล่งสนับสนุนทางสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่งเมื่อวัยรุ่นกำลังประสบกับการถูกลั่นแกล้ง (Roth et al., 2011) หากวัยรุ่นมีแรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับต่ำ อาจมีแนวโน้มที่จะถูกรังแกได้ เนื่องจากความโดดเดี่ยวของวัยรุ่น ผู้ถูกรังแก อาจดึงดูดความสนใจของวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมรังแกผู้อื่น (Newman, Holden, & Delville, 2005) มีการศึกษาที่พบว่า วัยรุ่นที่ถูกรังแกได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวต่ำกว่าวัยรุ่นที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรังแกกัน (Perren & Hornung, 2005) ซึ่งการมีครอบครัวที่สนับสนุนอาจช่วยป้องกันวัยรุ่นที่ถูกรังแกจากกระบวนการที่ยากลำบากในการปรับตัว โดยการเป็นแหล่งสนับสนุน บรรเทาความเครียด หรือส่งเสริมให้วัยรุ่นพัฒนากลไกในการเผชิญปัญหาเพื่อจัดการกับสถานการณ์ที่ตกเป็นผู้ถูกรังแก (Bowes et al., 2010) การศึกษาในนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ขาดแคลนพบว่า การสนับสนุนทาง

สังคมจากครอบครัวที่เพิ่มสูงขึ้น มีโอกาสที่วัยรุ่นจะเกิดความทุกข์ทางจิตใจจากการถูกรังแกลดลง (Bhui et al., 2017)

อาจกล่าวได้ว่าความแข็งแกร่งในชีวิต

สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมน่าจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมรังแกกันในวัยรุ่นด้วยโอกาส ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงบรรยายความสัมพันธ์ (descriptive correlational research) กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ช่วงเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน พ.ศ.2564 ในโรงเรียนสำหรับเด็กด้อยโอกาส สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 1 โรงเรียน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ค่ากำลังทดสอบ (Power analysis) ของ Cohen (1988) โดยใช้โปรแกรม G* Power version 3.1.9.2 (Faul et al., 2007) การศึกษาครั้งนี้กำหนดค่าอิทธิพล (effect size) จากการทบทวน

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (อริญญา อินสอน และคณะ, 2564; Gloppen et al., 2018; Melander, Hartshorn, & Whitbeck, 2013) โดยกำหนดค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .19 ค่ากำลังทดสอบเท่ากับ .80 และค่านัยสำคัญทางสถิติ (α) เท่ากับ .05 ใช้สถิติสหสัมพันธ์แบบสองทาง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 212 ราย และเพื่อป้องกันการไม่สมบูรณ์ของข้อมูลจึงเพิ่มจำนวนตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้อีกร้อยละ 10 ได้ขนาดตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 234 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของวัยรุ่นด้อยโอกาส พัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัย ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 12 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา

ระดับชั้นการศึกษา เกรดเฉลี่ย จำนวนเพื่อนสนิท สถานภาพสมรสของบิดามารดา จำนวนบุคคลในครอบครัว บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยในปัจจุบัน รายได้ของครอบครัว ความเพียงพอของเงินที่ได้รับจากผู้ปกครอง บุคคลที่นักเรียนปรึกษาเมื่อเกิดปัญหา

ส่วนที่ 2 แบบประเมินพฤติกรรมมารีงแกัน เป็นแบบประเมินที่ดัดแปลงมาจากแบบประเมิน Adolescent Peer Relations Instrument (APRI) ของ Parada (2000) โดย พัทรินทร์ นินทจันทร์ และ โสภณ แสงอ่อน (2562) เป็นแบบประเมินที่ผู้เข้าร่วมวิจัยตอบด้วยตนเอง ลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ ตั้งแต่ 1- 6 คะแนน โดย 1 หมายถึง ไม่เคยมีพฤติกรรมนั้นเลย จนถึง 6 หมายถึง มีพฤติกรรมนั้นทุกวัน มีจำนวนข้อคำถาม 36 ข้อ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมมารีงแกันผู้อื่น (ทางร่างกาย ทางวาจา และทางสังคม) คนที่ได้คะแนนรวมของพฤติกรรมมารีงแกันผู้อื่นสูง หมายถึง มีพฤติกรรมมารีงแกันผู้อื่นสูง และ 2) ข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมมารีงแกัน (ทางร่างกาย ทางวาจา และทางสังคม) จำนวน 18 ข้อ คนที่ได้คะแนนรวมของพฤติกรรมมารีงแกันสูง หมายถึง มีพฤติกรรมมารีงแกันสูง มีการหาความเชื่อมั่นในกลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาสพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคของแอลฟา ส่วนของผู้มารีงแกันเท่ากับ .89 และส่วนของผู้ถูกรีงแกันเท่ากับ .93 (อรัญญา อินสอน และคณะ, 2564) และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ส่วนของผู้มารีงแกันเท่ากับ .87 และส่วนของผู้ถูกรีงแกันเท่ากับ .90

ส่วนที่ 3 แบบประเมินความแข็งแกร่งใน

ชีวิต เป็นแบบประเมินที่พัฒนาโดย พัทรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน และ ทศนา ทวีคุณ (2558) จากแนวคิดความแข็งแกร่งในชีวิตของกร็อทเบิร์ก (Grotberg, 1995) เพื่อประเมินความแข็งแกร่งในชีวิตจาก 3 องค์ประกอบหลักคือ 1) I have (ฉันมี...) 2) I am (ฉันเป็นคน...) และ 3) I can (ฉันสามารถที่จะ...) มีคำถามทั้งหมด 28 ข้อ ลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดย 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จนถึง 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง มีคะแนนรวมทั้ง 28 ข้อ ตั้งแต่ 28 - 140 คะแนน แปลผลโดยคะแนนสูงหมายถึงมีความแข็งแกร่งในชีวิตมาก มีการทดสอบความเชื่อมั่นในกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นด้อยโอกาสพบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคของแอลฟาเท่ากับ .94 (อรัญญา อินสอน และคณะ, 2564) ในการศึกษาครั้งนี้มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .90

ส่วนที่ 4 แบบประเมินสัมพันธภาพกับเพื่อน พัฒนาโดย จริยกุล ศรีสุวรรณ (2542) ประเมินสัมพันธภาพกับเพื่อนใน 6 ด้าน คือ 1) การให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนเพื่อนเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ 2) การรู้จักการให้และการรับ 3) การรู้จักเคารพในสิทธิของผู้อื่น 4) การสนใจในความรู้สึกของเพื่อน ได้แก่ 5) การยอมรับความแตกต่างระหว่างเพื่อน และ 6) การรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน มีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 23 ข้อ เป็นแบบวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 หมายถึง ไม่จริงเลย ถึง 5 หมายถึง จริงที่สุด แปลผลโดย คะแนนรวมมากหมายถึง มีสัมพันธภาพกับเพื่อนดี และการแปลผลของคะแนนเป็นระดับมี

ดังนี้ คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 2.25 หมายถึง สัมพันธภาพกับเพื่อนไม่ดี, คะแนนเฉลี่ย 2.26 - 3.74 หมายถึง สัมพันธภาพกับเพื่อนปานกลาง และคะแนนเฉลี่ย 3.75 - 5.00 หมายถึง สัมพันธภาพกับเพื่อนดี มีการทดสอบความเชื่อมั่นในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไป พบค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคของแอลฟาเท่ากับ .84 (มะลิวรรณ วงษ์จันทร์, พิชรินทร์ นินทจันทร์, และโสภณ แสงอ่อน, 2558) ในการศึกษาครั้งนี้พบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .70

ส่วนที่ 5 แบบประเมินความรู้สึกหลากหลายมิติเกี่ยวกับความช่วยเหลือทางสังคม (Multi-dimensional Scale of Perceived Social support: MSPSS) พัฒนาโดย Zimet และคณะ (Zimet et al., 1988) แปลเป็นภาษาไทยด้วยวิธีการแปลย้อนกลับโดย ฌนัทย์ วงศ์ปการันย์ และทินกร วงศ์ปการันย์ (Wongpakaran & Wongpakaran, 2012) ใช้ประเมินการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมของบุคคลที่ได้รับจากเพื่อน ครอบครัว และบุคคลพิเศษ ประกอบด้วยข้อคำถามทางบวกทั้งหมด 12 ข้อ แบ่งเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับบุคคลพิเศษ 4 ข้อ เกี่ยวกับครอบครัว 4 ข้อ และเกี่ยวกับเพื่อน 4 ข้อ คำตอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 7 อันดับ คะแนนรวมมีค่าระหว่าง 12-84 คะแนน แปลผลโดย คะแนนรวมมากแสดงว่ามีการสนับสนุนทางสังคมมาก และคะแนนร่วมน้อยแสดงว่ามีการสนับสนุนทางสังคมน้อย มีการทดสอบความเชื่อมั่นในกลุ่มวัยรุ่นด้วยโอกาส ได้ค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคของแอลฟาเท่ากับ .92 (ศิริพร ฌ นคร และคณะ, 2020) ในการศึกษาครั้งนี้ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .90

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล เลขที่รับรอง COA. MURA2021/990 และได้รับอนุญาตการดำเนินการศึกษาจากผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้วิจัยอธิบายให้นักเรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการวิจัย และสิทธิที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมในการวิจัย และขออนุญาตการเข้าร่วมวิจัยจากผู้ปกครอง/ผู้มีอำนาจลงนาม เมื่อผู้ปกครอง/ผู้มีอำนาจลงนามยินยอมให้นักเรียนเข้าร่วมการวิจัยและนักเรียนยินดีเข้าร่วมวิจัยโดยการลงนามแล้วจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยที่การตอบแบบสอบถามเป็นไปด้วยความสมัครใจ นักเรียนสามารถถอนตัวจากการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น และการนำเสนอรายงานการวิจัยเป็นการนำเสนอในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากได้รับอนุมัติการทำวิจัย จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการของโรงเรียนที่จะดำเนินการศึกษา หลังได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้วิจัยประสานงานกับคณาจารย์ที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นเข้าพบนักเรียน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการเก็บข้อมูล และสิทธิในการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมการวิจัย หลังจากที่ถูกปกครอง/ผู้มีอำนาจลงนามยินดีให้นักเรียนเข้าร่วมการวิจัย

ด้วยการลงนามและนักเรียนที่ยินดีเข้าร่วมวิจัยด้วยการลงนามแล้ว ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ใช้เวลาช่วงเวลาที่ว่างจากการเรียนการสอน สถานที่ตอบแบบสอบถามคือบริเวณศาลาอเนกประสงค์ นักเรียนใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามคนละ 20 นาทีโดยประมาณ และผู้วิจัยเตรียมกล่องปิดผนึกไว้ เมื่อนักเรียนตอบแบบสอบถามเสร็จเรียบร้อยครบถ้วน จึงนำแบบสอบถามของตนเองมาใส่ในกล่องด้วยตนเอง ในการศึกษาครั้งนี้มีนักเรียนสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 234 ราย จากนั้นผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ลงรหัสข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลและตัวแปรที่ศึกษาด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแรงในชีวิต สัมพันธภาพกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม กับพฤติกรรมรังแกกันในวัยรุ่นน้อยโอกาสด้วยสถิติสหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน เนื่องจากผลการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สันพบว่า ข้อมูลของตัวแปรที่ศึกษาไม่มีการแจกแจงแบบปกติ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 56.80) มีอายุ 12 - 19 ปี

(ค่าเฉลี่ย 14.79 ปี) ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 99.10) โดยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละ 25.6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ร้อยละ 29.10 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ร้อยละ 25.20 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 8.50 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ร้อยละ 4.30 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 7.30 ผลการเรียนรู้ที่ผ่านมาพบว่าส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ยอยู่ในช่วง 2.51-3.50 (ร้อยละ 58.70) ส่วนใหญ่มีเพื่อนสนิทในโรงเรียนเดียวกัน 1-10 คน (ร้อยละ 88.00) สถานภาพสมรสของบิดามารดา ส่วนใหญ่บิดา-มารดา แยกกันอยู่ (ร้อยละ 41.90) บุคคลในครอบครัวส่วนใหญ่มีจำนวน 1-5 คน (ร้อยละ 62.00) บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยในปัจจุบันส่วนใหญ่คือ มารดาและญาติ (ร้อยละ 30.00) รายได้ของครอบครัวพบว่าส่วนใหญ่มีรายได้ 5,000 - 10,000 บาท/เดือน (ร้อยละ 31.00) ความเพียงพอของเงินที่ได้รับ ส่วนใหญ่รู้สึกเพียงพอเสมอ (ร้อยละ 49.60) บุคคลที่เข้าหาเมื่อเกิดปัญหา ส่วนใหญ่เข้าหาบุคคลในครอบครัว (ร้อยละ 59.00)

2. ความแข็งแรงในชีวิต สัมพันธภาพกับเพื่อน การรับรู้การสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมรังแกกัน

กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความแข็งแรงในชีวิตเท่ากับ 103.70 (SD = 13.45) ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความแข็งแรงในชีวิตมากกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ยจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 51.28 คะแนนเฉลี่ยของสัมพันธภาพกับเพื่อนโดยรวม เท่ากับ 3.16 (SD = 0.45) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 90.17 คะแนนเฉลี่ยของ

การรับรู้การสนับสนุนทางสังคมเท่ากับ 64.13 (SD = 12.83) และมีคะแนนการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมโดยรวมมากกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ยจำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 56.84 ส่วนพฤติกรรมรังแกกันด้านพฤติกรรมรังแกผู้อื่น พบว่าพฤติกรรมที่มีความถี่บางครั้งถึงหนึ่งหรือสองครั้งต่อเดือน ที่พบมากที่สุดคือ ล้อเลียนเพื่อน ๆ โดยพูดสิ่งที่เพื่อนไม่ชอบ ร้อยละ 67.10 และความถี่หนึ่งครั้งต่อสัปดาห์ - ทุกวัน ที่พบมากที่สุดคือ พูดจาหยาบคาย ร้อยละ 33.30 สำหรับด้านพฤติกรรมการถูกรังแกที่มีความถี่บางครั้งถึงหนึ่งหรือสองครั้งต่อเดือน ที่พบมากที่สุดคือ ถูกเพื่อนพูดล้อเลียน ร้อยละ 57.30 ร้อยละ 50.00 และความถี่หนึ่งครั้งต่อสัปดาห์ - ทุกวัน ที่พบมากที่สุดคือ ถูกเพื่อนพูดจาหยาบคายใส่ ร้อยละ 36.80

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แบบสเปียร์แมน ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิต สัมพันธภาพกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม กับพฤติกรรมรังแกผู้อื่น (n = 234)

ตัวแปร	r	p-value
ความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวม	-.313	.000
-I have (ฉันมี...)	-.259	.000
-I am (ฉันเป็นคน...)	-.276	.000
-I can (ฉันสามารถที่จะ...)	-.273	.000
สัมพันธภาพกับเพื่อน	-.173	.008
การรับรู้การสนับสนุนทางสังคม	-.226	.000

4. ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิต สัมพันธภาพกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม กับพฤติกรรมการถูกรังแกใน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิต สัมพันธภาพกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม กับพฤติกรรมรังแกผู้อื่นในวัยรุ่นด้อยโอกาส

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน พบว่า ความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวม ความแข็งแกร่งในชีวิตรายด้าน ('I have' 'I am' และ 'I can') สัมพันธภาพกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมรังแกผู้อื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.313, p = .000$; $r = -.259, p = .000$, $r = -.276, p = .000$, $r = -.273, p = .000$; $r = -.173, p = .008$; $r = -.226, p = .000$) โดยมีความสัมพันธ์ทางลบ (ตารางที่ 1)

วัยรุ่นด้อยโอกาส

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน พบว่า ความแข็งแกร่ง

ในชีวิตโดยรวม ความแข็งแกร่งในชีวิตรายด้าน ('I have' 'I am' และ 'I can') และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การถูกรังแกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.239, p = .000$; $r = -.230, p = .000$, $r = -.232, p = .000$,

$r = -.181, p = .003$; $r = -.299, p = .000$) โดยมีความสัมพันธ์ทางลบ ส่วนสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการถูกรังแก หรือ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการถูกรังแกอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.068, p = .300$) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แบบสเปียร์แมน ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิต สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม กับพฤติกรรมการถูกรังแก ($n = 234$)

ตัวแปร	r	p -value
ความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวม	-.239	.000
-I have (ฉันมี...)	-.230	.000
-I am (ฉันเป็นคนที่...)	-.232	.000
-I can (ฉันสามารถที่จะ...)	-.181	.003
สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน	-.068	.300
การรับรู้การสนับสนุนทางสังคม	-.299	.000

การอภิปรายผล

1. ความแข็งแกร่งในชีวิตกับพฤติกรรมรังแกกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่นของวัยรุ่นด้อยโอกาส

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า คะแนนความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมอยู่ในช่วงคะแนน 61-137 คะแนน (Mean = 103.70, SD = 13.45) โดยมีนักเรียนที่คะแนนความแข็งแกร่งในชีวิตมากกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ยจำนวน 120 คน (ร้อยละ 51.28) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมและแต่ละองค์ประกอบของความแข็งแกร่งในชีวิต มีความสัมพันธ์ทางลบ

กับพฤติกรรมรังแกผู้อื่นของวัยรุ่นด้อยโอกาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ การที่วัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง มีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นต่ำ หรือวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำ มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นสูง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาสประเทศแคนาดา ที่พบว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำจะมีเปอร์เซ็นต์ของพฤติกรรมรังแกผู้อื่นสูง (Donnon, 2010) และการศึกษาในวัยรุ่นด้อยโอกาสของ อรัญญา อินสอน และคณะ (2564) พบว่าความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมและทุกองค์ประกอบของความแข็งแกร่ง

ในชีวิต มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่นของวัยรุ่นด้อยโอกาส

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ การที่วัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง มีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นต่ำ หรือวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำ มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นสูง อาจสามารถอธิบายได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 'I have': แหล่งสนับสนุนภายนอกของบุคคล เช่น มีบุคคลทั้งในและนอกครอบครัวที่ไว้วางใจได้ มีคนคอยสอนหรือตักเตือนเมื่อทำสิ่งที่จะสร้างปัญหาให้กับตนเอง มีตัวอย่างที่ดีในการทำสิ่งที่ถูกต้อง มีคนที่พร้อมจะให้กำลังใจ (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2558; Grotberg, 1995) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ เป็นวัยรุ่นด้อยโอกาสที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนแบบอยู่ประจำ โดยจะพักอาศัยอยู่ที่หอพักในโรงเรียนนอน เรียนและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันกับเพื่อน และอยู่ภายใต้การดูแลของครูประจำ และจะได้กลับบ้านพบกับครอบครัวในช่วงวันหยุด แหล่งสนับสนุนภายนอกของวัยรุ่นด้อยโอกาสกลุ่มตัวอย่าง จึงเป็นได้ทั้งครอบครัว เพื่อน และครู ในกรณีที่วัยรุ่นด้อยโอกาสต้องเผชิญกับปัญหา หากวัยรุ่นด้อยโอกาสเหล่านี้ มีแหล่งสนับสนุนที่คอยบอก สอน หรือตักเตือน ถึงขอบเขตและข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ชัดเจนในการทำสิ่งต่าง ๆ และมีแบบอย่างที่ดี แม้จะต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบากก็จะสามารถแสดงออกซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม แต่ในขณะเดียวกันหากวัยรุ่นด้อยโอกาสไม่มีแบบอย่างที่ดี ก็จะมีโอกาสเสี่ยงที่จะทำให่วัยรุ่นด้อยโอกาสมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นได้ ซึ่งจาก

การศึกษาของ Hogue et al. (2020) ก็พบว่า การเลี้ยงดูแบบการใช้ความรุนแรง (harsh parenting) ของบิดา มีความสัมพันธ์กับโอกาสที่เพิ่มขึ้นในการเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมรังแกผู้อื่น

องค์ประกอบที่ 2 'I am': ความเข้มแข็งภายในของบุคคล เช่น เป็นบุคคลที่มีความภูมิใจในตนเอง มีพื้นฐานมโนคติ เป็นคนที่เห็นอกเห็นใจและแสดงความห่วงใยต่อบุคคลที่อยู่รอบข้างตนเอง มีความรับผิดชอบและรู้จักการยอมรับในสิ่งที่ตนได้กระทำ พร้อมทั้งจะยอมรับและยกย่องผู้อื่น เป็นคนที่คิดและวางแผนที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง มีความเชื่อ และมีความหวังว่าสิ่งต่าง ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2558; Grotberg, 1995) แต่ในวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมรังแกผู้อื่น มักจะขาดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและมีทัศนคติเชิงบวกต่อความรุนแรง (Smokowski & Kopasz, 2005) วัยรุ่นด้อยโอกาสที่ไม่เห็นคุณค่าในตัวเองและไม่เห็นคุณค่าของผู้อื่น มีแนวโน้มสูงที่จะมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่น สอดคล้องกับการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไปที่พบว่าวัยรุ่นที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นสูงกว่าวัยรุ่นที่รับรู้คุณค่าในตนเองสูง (O'Moore & Kirkham, 2001)

องค์ประกอบที่ 3 'I can': ทักษะในการจัดการกับปัญหาและสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เช่น สามารถหาวิธีการในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ตนเองเผชิญอยู่ได้ด้วยวิธีการที่เหมาะสม รู้จักเลือกจังหวะเวลาและรู้กาลเทศะ (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2558; Grotberg, 1995) การที่วัยรุ่นด้อยโอกาสกลุ่มตัวอย่างต้องใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ร่วมกับ

เพื่อนนักเรียนที่มีความแตกต่างกันทั้งลักษณะนิสัย อายุ เพศ การมีทักษะในการแก้ไขปัญหาจึงเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อเกิดปัญหา หากวัยรุ่นด้อยโอกาสไม่สามารถจัดการกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม อาจมีแนวโน้มที่จะหาทางออกของปัญหาคด้วยพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ เช่น การใช้ความรุนแรงและการมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่น

จากข้อมูลข้างต้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่า วัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีองค์ประกอบของความแข็งแกร่งในชีวิตสูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นต่ำ

ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตกับพฤติกรรมการถูกรังแกของวัยรุ่นด้อยโอกาส

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมและทั้ง 3 องค์ประกอบหลักของความแข็งแกร่งในชีวิต มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการถูกรังแกของวัยรุ่นด้อยโอกาสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง มีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ หรือวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำ มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแกสูง ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นด้อยโอกาสในประเทศแคนาดา พบว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำจะมีร้อยละของพฤติกรรมการถูกรังแกสูง (Donnon, 2010) เช่นเดียวกับการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาสประเทศไทย พบว่าความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมและทุกองค์ประกอบของความแข็งแกร่งในชีวิต มี

ความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการถูกรังแกผู้อื่น รังแก (อรุณญา อินสอน และคณะ, 2564) จากผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูงมีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 'I have': เป็นแหล่งสนับสนุนภายนอกของบุคคล วัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้อยู่โรงเรียนแบบอยู่ประจำภายใต้ความดูแลของครูประจำหอพัก เมื่อถึงวันหยุดหรือปิดภาคการศึกษาวัยรุ่นก็จะสามารถกลับไปอยู่กับครอบครัว โดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับมารดาและญาติ (ร้อยละ 30) และส่วนใหญ่มีเพื่อนสนิทในโรงเรียนเดียวกัน 1 - 10 คน (ร้อยละ 88) วัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้จึงมีทั้งเพื่อนที่โรงเรียน ครูที่อยู่ใกล้ชิด และบุคคลในครอบครัวที่สามารถเป็นแหล่งสนับสนุนช่วยเหลือรวมถึงให้กำลังใจได้ในเวลาที่ต้องเผชิญกับปัญหา อันจะทำให้วัยรุ่นด้อยโอกาสสามารถหลีกเลี่ยงกับสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการถูกรังแก จึงมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ จากการศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าการขาดการติดตามดูแลของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการถูกรังแกของวัยรุ่น (Pascual-Sanchez et al., 2022)

องค์ประกอบที่ 2 'I am': ความเข้มแข็งภายในของบุคคล (พัชรินทร์ นันทจันทร์และคณะ, 2558; Grotberg, 1995) วัยรุ่นด้อยโอกาสกลุ่มตัวอย่างเป็นช่วงวัยที่มีพัฒนาการระหว่างการเรียนรู้จักเอกลักษณ์ของตนเอง หรือ การสับสนในบทบาทของตนเอง (Erikson, 1977) ซึ่งวัยรุ่นด้อยโอกาสจะมีความต้องการในการค้นหาความต้องการของ

ตนเอง เกิดการเรียนรู้ในบทบาทของตนเอง แต่หากวัยรุ่นด้อยโอกาสไม่รู้จักตนเองหรือสับสนในบทบาทของตนเองในสังคม จะทำให้วัยรุ่นมีความมั่นใจและเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ซึ่งวัยรุ่นที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ มักตกเป็นผู้ถูกรังแกมากกว่าวัยรุ่นที่เห็นคุณค่าในตนเองสูง (Olweus, 1992) การเห็นคุณค่าในตนเองจะช่วยปกป้องวัยรุ่นด้อยโอกาสจากการถูกรังแก ผู้ที่มีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นมักจะมุ่งเป้าไปยังคนที่มีความมั่นใจในตัวเองน้อยกว่า หากวัยรุ่นด้อยโอกาสตกเป็นเป้าหมาย การเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นด้อยโอกาสจะช่วยให้วัยรุ่นด้อยโอกาสรับมือกับการกลั่นแกล้งได้ (Gordon, 2022) ดังนั้นการที่วัยรุ่นด้อยโอกาสกลุ่มตัวอย่างเห็นคุณค่าในตัวเองและเห็นคุณค่าของผู้อื่นจะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแกต่ำ สอดคล้องกับการศึกษาในวัยรุ่นทั่วไปที่พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมถูกรังแก (Folayan et al., 2020; Mungala & Nabuzoka, 2020)

องค์ประกอบที่ 3 'I can': ทักษะในการจัดการกับปัญหาและสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2558; Grotberg, 1995) วัยรุ่นด้อยโอกาสกลุ่มตัวอย่าง เป็นกลุ่มวัยรุ่นที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนประจำที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกับเพื่อน รุ่นพี่ และรุ่นน้อง ซึ่งวัยรุ่นแต่ละคนมีอุปนิสัยที่แตกต่างกัน หากวัยรุ่นด้อยโอกาสมีทักษะทางสังคมต่าง ๆ ก็จะช่วยทำให้วัยรุ่นด้อยโอกาสสามารถปรับตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้นอกจากนี้การอยู่โรงเรียนประจ่านั้นมีกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันหลายอย่าง เช่น การใช้พื้นที่ส่วนรวม

ร่วมกัน หรือมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการอยู่อาศัย ซึ่งอาจก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งกันได้ง่าย หากวัยรุ่นด้อยโอกาสมีทักษะในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมเมื่อต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงที่จะถูกรังแก อาจจะช่วยทำให้วัยรุ่นด้อยโอกาสสามารถหาวิธีการในการจัดการกับสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ได้อย่างเหมาะสม ทำให้วัยรุ่นด้อยโอกาสมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแกต่ำ จากการศึกษาของ Cook et al. (2010) พบว่าวัยรุ่นที่มีความสามารถทางสังคมสูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแกต่ำ และจากการศึกษาของ Kaukiainen et al. (2002) พบว่า ความฉลาดทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมถูกรังแก จึงอาจกล่าวได้ว่า วัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีทักษะในการจัดการกับปัญหาและมีสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลสูง (I can สูง) มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแกต่ำ

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า วัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีองค์ประกอบของความแข็งแกร่งในชีวิตสูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแกต่ำ

2. สัมพันธภาพกับเพื่อนกับพฤติกรรมรังแกกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพกับเพื่อนกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่นของวัยรุ่นด้อยโอกาส ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพกับเพื่อนอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 90.17) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า สัมพันธภาพกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.173, p = .008$) นั่นคือ การที่วัยรุ่นด้อยโอกาส

มีสัมพันธภาพกับเพื่อนสูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นต่ำ โดยวัยรุ่นด้อยโอกาสกลุ่มตัวอย่าง มีการพักอาศัย เรียนหนังสือ ทำกิจกรรมทุกอย่างอยู่ภายในโรงเรียนในลักษณะของโรงเรียนประจำ ย่อมต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนที่เป็นกลุ่มสังคมที่มีความใกล้ชิดมากที่สุด นอกจากนี้ช่วงวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนมากกว่าครอบครัวหรือพ่อแม่ (Guo et al., 2020) สัมพันธภาพกับเพื่อน จะนำมาซึ่งการยอมรับและการร่วมมือจัดการสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน (ธนพล อุดวงศ์เสรี และ ชัยชนะ นิ่มนวล, 2565) นอกจากนี้พัฒนาการทางบุคลิกภาพในช่วงวัยรุ่นนี้ เป็นวัยที่ต้องการค้นหาว่าตนเองเป็นใคร และมีความสามารถที่จะทำอะไรได้หรือทำอะไรไม่ได้บ้าง (Erikson, 1977) ซึ่งหากกลุ่มสังคมที่วัยรุ่นด้อยโอกาสใกล้ชิดมากที่สุดคือ กลุ่มเพื่อน ได้ส่งเสริมให้วัยรุ่นได้เรียนรู้ถึงบทบาทของตนเองอย่างเหมาะสม จะทำให้วัยรุ่นสามารถเข้าใจตนเอง และเข้าใจบทบาทของตนเองในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ เนื่องจากเหตุผลสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นคือ ต้องการแสดงให้ผู้อื่นเห็นถึงอำนาจและต้องการเป็นที่นิยม (Shetgiri, 2013) แต่หากวัยรุ่นด้อยโอกาสมีสัมพันธภาพกับเพื่อนดี จะทำให้วัยรุ่นด้อยโอกาสไม่ต้องแสดงพฤติกรรมรังแกผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาสในประเทศอิตาลีที่พบว่า มิตรภาพระหว่างเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่น (Bianchi et al., 2021) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนสูง มี

แนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นต่ำ

ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพกับเพื่อนกับพฤติกรรมการถูกรังแกของวัยรุ่นด้อยโอกาส

ผลการวิจัย พบว่าสัมพันธภาพกับเพื่อนไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการถูกรังแกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแตกต่างจากการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาสของ Bianchi และคณะ ที่พบว่า มิตรภาพระหว่างเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการถูกรังแก (Bianchi et al., 2021) และมีการศึกษาที่พบว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีการสนับสนุนจากเพื่อนสูงมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ (Cluver, Bowes, & Gardner, 2010) ในวัยรุ่นด้อยโอกาสกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีระดับคะแนนเฉลี่ยของสัมพันธภาพกับเพื่อนอยู่ในระดับปานกลาง - สูงถึงร้อยละ 90.17 ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า การที่ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในการศึกษานี้ อาจเป็นผลมาจากคะแนนเฉลี่ยของสัมพันธภาพกับเพื่อน อยู่ในระดับใกล้เคียงกันเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ผลลัพธ์ที่ได้อาจไม่สามารถใช้สรุปความสัมพันธ์ในกลุ่มที่มีความหลากหลายของระดับคะแนนเฉลี่ยของสัมพันธภาพกับเพื่อน

3. การรับรู้การสนับสนุนทางสังคมสัมพันธ์กับพฤติกรรมรังแกกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่นของวัยรุ่นด้อยโอกาส

การรับรู้การสนับสนุนทางสังคม เป็นการรับรู้ของวัยรุ่นเกี่ยวกับการได้รับความช่วยเหลืออย่างเพียงพอจากเครือข่ายสังคมของตน เช่น

ครอบครัวเพื่อนเป็นต้น (Wongpakaran & Wongpakaran, 2012; Zimet et al., 1988) โดยผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า การรับรู้การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจกล่าวได้ว่าการที่วัยรุ่นด้อยโอกาสมีการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมสูงมีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นต่ำ โดยในช่วงพัฒนาการของวัยรุ่นนั้น เป็นวัยที่มีความต้องการที่จะสร้างพื้นที่ของตนเองและในขณะเดียวกันก็ต้องการการได้รับการยอมรับจากสังคม (Erikson, 1977) ในกรณีที่วัยรุ่นด้อยโอกาสต้องเผชิญกับปัญหา หรือเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ถ้าหากวัยรุ่นด้อยโอกาสรู้สึกว่าตนเองได้รับการสนับสนุนจากสังคมรอบข้างที่ดี ก็จะทำให้วัยรุ่นมีความรู้สึกที่ตัวเองได้รับการยอมรับ และเลือกใช้วิธีการในการเผชิญหน้ากับปัญหาได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไปที่พบว่า ความผูกพันทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางลบกับ พฤติกรรมรังแกผู้อื่น (Chan & Chui, 2013) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า วัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมสูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นต่ำ

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการถูกรังแกของวัยรุ่นด้อยโอกาส

ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการถูกรังแกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ วัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมสูงมี

แนวโน้มจะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ สอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่า การสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการถูกรังแกในวัยรุ่นทั่วไปในประเทศไนจีเรีย (Folayan et al., 2020) และการศึกษาที่พบว่า วัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีการสนับสนุนจากเพื่อนและจากพี่น้องสูง มีแนวโน้มที่มีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ (Cluver, Bowes, & Gardner, 2010) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า วัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมสูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการศึกษาพบว่าความแข็งแกร่งในชีวิต สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมรังแกผู้อื่น และพบว่าความแข็งแกร่งในชีวิต และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการถูกรังแก ดังนั้นบุคลากรสาธารณสุข ครู รวมถึงหน่วยงานหรือบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับวัยรุ่นด้อยโอกาส ควรจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิต สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม เช่น การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกลุ่มชุมชนหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาสให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

2. จากผลการศึกษาที่พบว่าสัมพันธภาพกับเพื่อนไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการถูก

ร้งแก่นั้น ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในกลุ่มวัยรุ่นน้อยโอกาสในบริบทต่อไป

3. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ในบริบททางวัฒนธรรมหรือเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน และควรมีการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรังแกกันในวัยรุ่นน้อยโอกาสในรูปแบบของการวิจัยเชิงทำนายหรือความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จริยกุล ศรีสุวรรณ. (2542). การศึกษาเอกลักษณ์แห่งตนของนักเรียนวัยรุ่นตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- ธนพล อุควงศ์เสรี, และ ชัยชนะ นิ่มนวล. (2565). ความฉลาดทางอารมณ์ สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อน และการเห็นคุณค่าในตนเอง ของนักเรียนมัธยมปลายชายล้วนในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ศรีนครินทรวิโรฒ*, 23(2).
- พัชรินทร์ นินทจันทร์, และ โสภณ แสงอ่อน. (2562). คุณสมบัตินทางจิตมิติ (*Psychometric propoty*) ของแบบประเมินพฤติกรรมกรรมการรังแกกัน ฉบับดัดแปลงภาษาไทย. รายงานการวิจัย. โรงเรียนพญาบาลรามธิบดี.
- พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน, และ ทศนา ทวีคูณ. (2558). ความแข็งแกร่งในชีวิต: แนวคิด การประเมิน และการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: จุฑทอง.
- มะลิวรรณ วงษ์จันทร์, พัทรินทร์ นินทจันทร์, และ โสภณ แสงอ่อน. (2558). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่น. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 29(1).
- ศิริพร ฒ นคร, พัทรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน, และ นันทิยา เอกอริคมกิจ. (2020). ความสัมพันธ์ระหว่างเพศอายุ เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ ความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม กับความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่นกลุ่มน้อยโอกาสไทยในจังหวัดหนึ่งในภาคกลาง. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 34(2), 77-98.
- สมบัติ ดาปัญญา. (2549). รายงานการสำรวจปัญหาการรังแกกันของนักเรียน โครงการส่งเสริมสนับสนุน และคุ้มครองสุขภาพและสิทธิมนุษยชนด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว. สำนักงานกองทุนสนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2564ก). สถิติทางการศึกษาปี 2564 จำนวนนักเรียนน้อยโอกาส จำแนกตามประเภทความด้อยโอกาส และรายชั้น ปีการศึกษา 2564. https://www.bopp-obec.info/home/?page_id=35338
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2564ข). *เอกสารประกอบการรับนักเรียนสำหรับโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ปีการศึกษา 2564*. <http://special.obec.go.th/HV3/page.php>
- อริญญา อินสอน, พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน, และ นันทิยา เอกอริคมกิจ. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตและความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนกับพฤติกรรมกรรมการรังแกกันในวัยรุ่นน้อยโอกาส. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 35(2), 49-72.
- Ashaba, S., Cooper-Vince, C., Maling, S., Rukundo, G. Z., Akena, D., & Tsai, A. C. (2018). Internalized HIV stigma, bullying, major depressive disorder, and high-risk suicidality among HIV-positive adolescent in rural Uganda. *Global Mental Health (Cambridge, England)*, 5, 1-10.
- Auerswald, C. L., Piatt, A. A., & Mirzazadeh, A. (2017). *Research with disadvantaged, vulnerable and/or marginalised adolescents*. Florence: UNICEF, Office of Research – Innocenti.
- Bassett, S. M., Kim, D. H., Takahashi, L., Dinizulu, S. M., Lee, R., & Voisin, D. R. (2020). A latent class analysis of factors associated with levels of aggression among low-income African American youth in Chicago. *Journal of Social Service Research*, 46(4), 452-461.
- Bhui, K., Silva, M. J., Harding, S., & Stansfeld, S. (2017). Bullying, social support, and psychological distress: Findings from RELACHS cohorts of East London's White British and Bangladeshi adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 61, 317 - 328.

- Bianchi, D., Cavicchiolo, E., Manganelli, S., Lucidi, F., Girelli, L., Cozzolino, M., Galli, F., & Alivernini, F. (2021). Bullying and victimization in native and immigrant very-low-income adolescents in Italy: Disentangling the roles of peer acceptance and friendship. *Child & Youth Care Forum Journal*, 50, 1013–1036.
- Bowes, L., Maughan, B., Caspi, A., Moffitt, T. E., & Arseneault, L. (2010). Families promote emotional and behavioural resilience to bullying: Evidence of an environmental effect. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(7), 809–817.
- Chan, H. C., & Chui, W. H. (2013). Social bonds and school bullying: A study of Macanese male adolescents on bullying perpetration and peer victimization. *Child & Youth Care Forum Journal*, 42(6), 599-616.
- Chowdry, H., & McBride, T. (2017). *Disadvantage, behaviour and cognitive outcomes: Longitudinal analysis from age 5 to 16*. <https://www.eif.org.uk/report/disadvantage-behaviour-and-cognitive-outcomes>
- Cluver, L., Bowes, L., & Gardner, F. (2010). Risk and protective factors for bullying victimization among AIDS-affected and vulnerable children in South Africa. *Child Abuse & Neglect*, 34(2010), 793–803.
- Cohen, S. (1988). Psychosocial model of the role of social support in the etiology of physical disease. *Health Psychology*, 7(3), 269 - 297.
- Cook, C. R., Williams, K. R., Guerra, N. G., Kim, T. E., & Sadek, S. (2010). Predictors of bullying and victimization in childhood and adolescence: A meta-analytic investigation. *School Psychology Quarterly*, 25(2), 65 - 83.
- Department of Mental Health. (2001). *Manual of activities for the development of disadvantaged children [in Thai]*. Department of Mental Health, Ministry of Public Health. <https://dmh.go.th/ebook/view.asp?id=112>
- Donnon, T. (2010). Understanding how resiliency development influences adolescent bullying and victimization. *Canadian Journal of School Psychology*, 25(1), 101-113.
- Ekasawin, S., & Phothisut, C. (2017). Prevalence of bullying experiences and psychiatric disorders in Thai students [in Thai]. *Journal of Mental Health of Thailand*, 26(2), 96-106.
- Erikson, E. H. (1977). *Childhood and society*. W.W. Norton.
- Espelage, D. L., & Swearer, S. M. (2009). A social-ecological model for bullying prevention and intervention. In S. R. Jimerson, S. M. Swearer, & D. L. Espelage (Eds.), *Handbook of bullying in schools: An international perspective*. (pp. 61–72). Routledge.
- Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A. G., & Buchner, A. (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Methods*, 39(2), 175-191.
- Folayan, M. O., Oginni, O., Arowolo, O., & EL Tantawi, M. (2020). Internal consistency and correlation of the adverse childhood experiences, bully victimization, self-esteem, resilience, and social support scales in Nigerian children. *BMC Research Notes*, 13(1), 1–6.
- Gloppen, K., McMorris, B., Gower, A., & Eisenberg, M. (2018). Associations between bullying involvement, protective factors, and mental health among American Indian youth. *American Journal of Orthopsychiatry*, 88(4), 413– 421.
- Gordon, S. (2022). 13 ways to build resiliency and prevent bullying. <https://www.verywellfamily.com/how-building-selfesteem-can-prevent-bullying-460679>
- Grotberg, E. H. (1995). *A guide to promoting resilience in children: Strengthening the human spirit*. <https://eric.ed.gov/?id=ED386271>
- Guo, J., Li, M., Wang, X., Ma, S., & Ma, J. (2020). Being bullied and depressive symptoms in Chinese high school students: The role of social support. *Psychiatry Research*, 284, 112676–112678.
- Haber, M. G., Cohen, J. L., Lucas, T., & Baltes, B. B. (2007). The relationship between self-reported received and perceived social support: A meta-analytic review. *American Journal of Community Psychology*, 39, 133-144.

- Hodges, E. V. E., Malone, M. J., & Perry, D. G. (1997). Individual risk and social risk as interacting determinants of victimization in the peer group. *Developmental Psychology*, 33(6), 1032-1039.
- Hogye, S. L., Jansen, P. W., Lucassen, N., & Keizer, R. (2020). The relation between harsh parenting and bullying involvement and the moderating role of child inhibitory control: A population-based study. *Aggressive Behavior*, 48, 141-151.
- Hong, J. S., Peguero, A. A., & Espelage, D. L. (2018). Experiences in bullying and/or peer victimization of vulnerable, marginalized, and oppressed children and adolescents: An introduction to the special issue. *American Journal of Orthopsychiatry*, 88(4), 399 - 401.
- Ireland, J. L. (2005). Psychological health and bullying behavior among adolescent prisoners: A study of young and juvenile offenders. *Journal of Adolescent Health*, 36(3), 236-243.
- Juvonen, J., & Graham, S. (2014). Bullying in schools: The power of bullies and the plight of victims. *Annual Review of Psychology*, 65, 159-185.
- Kaukiainen, A., Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Tamminen, M., Vauras, M., Mäki, H., & Poskiparta, E. (2002). Learning difficulties, social intelligence, and self-concept: Connections to bully-victim problems. *Scandinavian Journal of Psychology*, 43(3), 269-278.
- Kulig, J., Hall, B., & Kalischuk, R. G. (2008). Bullying perspectives among rural youth: A mixed methods approach. *Rural and Remote Health*, 8(2), 1-11.
- Markkanen, E., & Repo, J. (2016). *Power of peers bullying prevention in the digital age*. Youth Participation in Bullying Prevention -project.
- Marsh, H. W., Nagengast, B., Morin, A. J. S., Parada, R. H., Craven, R. G., & Hamilton, L. R. (2011). Construct validity of the multidimensional structure of bullying and victimization: An application of exploratory structural equation modeling. *Journal of Educational Psychology*, 103(3), 701-732.
- Melander, L. A., Hartshorn, K. J. S., & Whitbeck, L. B. (2013). Correlates of bullying behaviors among a sample of North American indigenous adolescents. *Journal of Adolescence*, 36(4), 675-684.
- Mungala, B., & Nabuzoka, D. (2020). Relationship between Bullying Experiences, Self Esteem and Depression among secondary school pupils. *Medical Journal of Zambia*, 47(2), 106-111.
- Nandini, M., & Jayan, C. (2016). Behavioural problems of street adolescents. *International Journal of Applied Research*, 2(3), 223-228.
- Newman, M. L., Holden, G. W., & Delville, Y. (2005). Isolation and the stress of being bullied. *Journal of Adolescence*, 28, 343-357.
- O'Moore, M., & Kirkham, C. (2001). Self-esteem and its relationship to bullying behavior. *Aggressive Behavior*, 27(4), 269-283.
- Olweus, D. (1992). Victimization among schoolchildren: Intervention and prevention. In G. W. Albee, L. A. Bond, & T. V. C. Monsey (Eds.), *Improving children's lives: Global perspectives on prevention* (pp. 279-295). Sage Publications, Inc.
- Parada, R. H. (2000). *Adolescent peer relations instrument: A theoretical and empirical basis for the measurement of participant roles in bullying and victimization of adolescence: An interim test manual and a research monograph: A test manual*. Publication Unit, Self-concept Enhancement and Learning Facilitation (SELF) Research Centre, University of Western Sydney.
- Pascual-Sanchez, A., Mateu, A., Martinez-Hervas, M., Hickey, N., Kramer, T., & Nicholls, D. (2022). How are parenting practices associated with bullying in adolescents? A cross-sectional study. *Child and Adolescent Mental Health*, 27(3), 223 - 231.
- Perren, S., & Hornung, R. (2005). Bullying and delinquency in adolescence: Victims' and perpetrators' family and peer relations. *Swiss Journal of Psychology*, 64(1), 51-64.

- Pottie, K., Dahal, G., Georgiades, K., Premji, K., & Hassan, G. (2015). Do first generation immigrant adolescents face higher rates of bullying, violence and suicidal behaviours than do third generation and native born? *Journal of Immigrant and Minority Health*, 17(5), 1557 - 1566.
- Roland, E., & Galloway, D. (2002). Classroom influences on bullying. *Educational Research*, 44(3), 299-312.
- Rothon, C., Head, J., Klineberg, E., & Stansfeld, S. (2011). Can social support protect bullied adolescents from adverse outcomes? A prospective study on the effects of bullying on the educational achievement and mental health of adolescents at secondary schools in East London. *Journal of Adolescence*, 34(3), 579-588.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukialnen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior*, 22(1), 1-15.
- Serdari, A., Gkouliama, A., Tripsianis, G., Proios, H., & Samakouri, M. (2018). Bullying and minorities in secondary school students in Thrace-Greece. *American Journal of Orthopsychiatry*, 88(4), 462 - 470.
- Shetgiri, R. (2013). Bullying and victimization among children. *Advances in Pediatrics*, 60(1), 33 - 51.
- Smokowski, P. R., & Kopasz, K. H. (2005). Bullying in school: An overview of types, effects, family characteristics, and intervention strategies. *Children & Schools*, 27(2), 101 - 110.
- Strohmeier, D., Kärnä, A., & Salmivalli, C. (2011). Intrapersonal and interpersonal risk factors for peer victimization in immigrant youth in Finland. *Developmental Psychology*, 47(1), 248 - 258.
- Viljoen, J. L., O'Neill, M. L., & Sidhu, A. (2005). Bullying behaviors in female and male adolescent offenders: Prevalence, types, and association with psychosocial adjustment. *Aggressive Behavior*, 31(6), 521 - 536.
- Wongpakaran, N., & Wongpakaran, T. (2012). A revised Thai multi-dimensional scale of perceived social support. *Spanish Journal of Psychology*, 15(3), 1503 - 1509. https://doi.org/10.5209/rev_SJOP.2012.v15.n3.39434
- World Health Organization. (2019). *Handbook for conducting an adolescent health services barriers assessment (AHSBA) with a focus on disadvantaged adolescents*. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241515078>
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), 30 - 41.